

2. Керимов Д.А. Теоретические проблемы советского правотворчества в период развернутого строительства коммунизма: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.710.- Л., 1961.- С. 15.
3. Адбуллаев Н.Д. Диалектика правотворчества.- Баку: Азернешр, 1972.- 142 с.
4. Марченко М.Н. Проблемы теории государства и права.- М.: ТК Велби; Изд-во «Проспект», 2005.- 640 с.
5. Российская юридическая энциклопедия / Под ред. А.Я. Сухарева (главн. ред).- М.: ИНФРА-М, 1999.- 1110 с.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ УКЛАДАННЯ СЛОВНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВНИЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ГАЛИЧИНІ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Каленюк О.М.,

здобувач відділу історико-правових досліджень Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України

Як відомо, українська термінологія (як наукова дисципліна), а зокрема українська правничка термінологія, почала активно розвиватися в Галичині в другій половині ХІХ століття. Мовна ситуація в Австро-Угорщині та на теренах Російської імперії істотно різнилася внаслідок відмінної мовно-культурної політики імперських урядів: тоді як на території Росії існував ряд заборон на вживання української мови, австрійський уряд провадив ліберальнішу політику щодо застосування мов національностей, й української мови зокрема.

Особливого культурного розвитку народи, які проживали на той час на території Австро-Угорщини, набули після так званої весни народів 1848 року. Так, у 1848 році у Львові була створена «Головна руська рада», офіційні політичні дебати велися українською мовою; з цього ж таки року почали виходити перші українськомовні газети тощо [3]. Наприкінці 1848 року завдяки виступам галицького студентства у Львівському університеті було відкрито кафедру руської (української) словесності та літератури, яку очолив відомий представник «Руської трійці» Яків Головацький. Відбувся також поступовий перехід на українську мову викладання й інших спеціальностей. Так, на юридичному факультеті 1862 року окремим царським декретом встановлено відкриття двох кафедр з українською мовою викладання: кафедри «цивільної процедури» і кафедри «австрійського карного права» [3].

На галицьких землях стрімко розвивається лексикографія, виходять у світ як загальномовні, так і вузько термінологічні словники. Після весни народів утворено австрійський парламент, делегатами якого були представники різних народів, тож особливо актуально постає питання щодо створення національних політико-юридичних терміносистем. Отже, при царському уряді, а саме при міністерстві юстиції, у Відні в липні 1849 року було створено комісію з укладання реєстрів правничих термінів для слов'янських народів Австро-Угорської імперії. До укладання реєстру залучили не тільки урядовців, юристів, а й відомих культурних та громадських діячів. У межах комісії діяли окремі мовні секції (чеська, польська, сербська, словенська, русинська (українська)), перед якими «...було поставлено завдання створити юридичну термінологію на основі лексичного багатства цих мов, яка б могла задовільнити потреби тогочасного законодавства й управління» [4, с.265]. Комісія завершила роботу в листопаді 1849 року, а 1851 року вийшло німецько-українське видання словника під назвою «Juridisch-politische Terminologie für die slavischen Sprachen Oesterreichs (deutsch-ruthenische separate Ausgabe)» («Правничо-політична термінологія для слов'янських мов Австрії (німецько-український випуск)»).

Згодом, 1893 року, Кость Левницький, видатний громадський і політичний діяч, який пізніше стане першим президентом Західноукраїнської Народної

Республіки, на основі вищезгаданого словника видає свій «Німецько-руський словар висловів правничих і адміністраційних». Джерелами словника, крім видання 1851 року, стали також «Малоруско-німецький словар» С. Желехівського та ««Німецько-руський словар» О. Портацького. Крім того, укладач скористався здобутками інших європейських лексикографів (польської, російської, чеської, угорської) і намагався розвивати термінологію на базі народної мови: «... використане природного багатства рускої мови, яка жиє в устах нашого народу» [2, с.IV]. У передмові до словника упорядник зокрема, зазначав: «З першої рускої термінології правничої з року 1851 задержав укладник всі ті вислови, котрі відповідають теперішньому розвоєви рускої мови, натомість пропустив всі вислови: несхожі з духом рускої мови, неясні або незрозумілі...» [2, с.IV]. Дослідник також випустив друге, доповнене видання словника («Німецько- український правничий словар»), яке вийшло друком 1920 року.

Отже, галицька традиція укладання правничої термінології розпочалася у середині XIX ст. і далі була продовжена в кількох термінологічних виданнях. Терміни, зафіксовані в галицькому правничому словнику 1920 року, вказують на тенденцію до побудови термінології на народно-розмовній основі з домішками лексичних запозичень з інших мов (польської, німецької), поміркованим використанням інтернаціоналізмів. Незважаючи на те, що західноукраїнська юридична термінологія через низку історичних причин не стала основою загальнонаціональної юридичної терміносистеми, описані вище лексикографічні праці, є цінним джерелом для сучасних мовознавців та юристів. На сучасному етапі розвитку української держави правничі термінологія знову переживає хвилю національного відродження. З часу проголошення незалежності України з'явилося багато різноманітних досліджень, присвячених даній тематиці. Результатом наукових дискусій між мовознавцями та спеціалістами інших сфер стало вироблення пропозицій щодо підвищення якості термінологічної діяльності (створення чіткої державної структури термінологічних організацій, прийняття державних стандартів, міжнародні контакти та ін.). Проте актуальним і досі залишається питання щодо формування методології укладання, зокрема, юридичних словників.

Список використаних джерел:

1. Juridisch-politische Terminologie für die slavischen sprachen Oesterreichs (deutsch-ruthenische separate Ausgabe). – Vien, 1851;
2. Левицький К. Німецько- український правничий словар. – Відень, 1920;
3. Мозер М. Роль Галичини у формуванні української літературної мови [доповідь, виголошена в Науковому Товаристві ім. Тараса Шевченка у Нью-Йорку, 15 т равня 2004 року] // http://www.shevchenko.org/users/shevchenkocgi/webdat_a_news.cgi?fid=1085603326&query=pagenum%3D2%26cgifunction%3DSearch&cgifunction=form;
4. Остапенко О. До історії слов'янської лексикографії: Juridisch-Politische Terminologie für die Slavischen Sprachen Oesterreichs (1849–1853) // Проблеми слов'янознавства: Національної академії внутрішніх справ. – 2003. – Вип. 53. – С. 264–270;

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ МОРАЛЬНОСТІ І СПАВЕДЛИВОСТІ ПРАВА

Осадча В.М.,

студент навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання Національної академії внутрішніх справ

Проблеми права, його значення і ролі в житті людини та суспільства загалом є однією методологічних проблем юриспруденції. Дослідженню цього питання було присвячено чимало наукових праць, однак поняття «право» не набуло завершеного концептуального розроблення.